

Каменська І. Б., Каменський О. І.,
РВНЗ “Кримський гуманітарний університет”, м. Ялта

КРИТЕРІЇ СФОРМОВАНOSTI АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВОПРАГМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена об'єктивною потребою у визначенні критеріальних орієнтирів результативності формування англomовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови. У статті запропоновано комплексні критерії та відповідні показники сформованості мовного, тактичного і стратегічного рівнів лінгвопрагматичної компетенції: володіння типовою мовленнєвою дією, мовленнєвою тактикою та комунікативною стратегією англomовного аудиторного дискурсу.

Ключові слова: лінгвопрагматична компетенція, вчитель англійської мови, мовленнєва дія, мовленнєва тактика, комунікативна стратегія.

Актуальность исследуемой проблемы обусловлена объективной потребностью в определении критериальных ориентиров результативности формирования англоязычной лингвопрагматической компетенции будущего учителя английского языка. В статье предложены комплексные критерии и соответствующие показатели сформированности языкового, тактического и стратегического уровней англоязычной лингвопрагматической компетенции: владение типичным речевым действием, речевой тактикой и коммуникативной стратегией англоязычного аудиторного дискурса.

Ключевые слова: лингвопрагматическая компетенция, учитель английского языка, речевое действие, речевая тактика, коммуникативная стратегия.

Research relevance lies in the objective necessity of defining criteria-based checking points for the productivity of forming future English language teachers' lingua-pragmatic competence. The article suggests complex criteria and corresponding indicators of the language, tactic and strategic levels of lingua-pragmatic competence: acquisition of typical speech action, speech tactic and communicative strategy of the English-language classroom discourse.

Key words: lingua-pragmatic competence, English language teacher, speech action, speech tactic, communicative strategy.

Вимога відповідності викладання та вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови міжнародно визнаним стандартам [1; 6] вступає у протиріччя з відставанням теорії та практики навчання майбутніх учителів-філологів англomовної професійно-мовленнєвої діяльності від досягнень лінгвокогнітивних і прагмалінгвістичних досліджень професійного дискурсу. Практика професійної діяльності молодих фахівців свідчить, що недостатнє володіння тактиками та стратегіями англomовного аудиторного дискурсу утруднює виконання ними своїх професійних обов'язків. Одним із шляхів удосконалення англomовної підготовки майбутніх учителів англійської мови виступає цілеспрямоване поетапне формування англomовної лінгвопрагматичної компетенції студентів-філологів як здатності до конструктивної англomовної комунікативної діяльності в аудиторному дискурсі [2]. Забезпечення результативності формування такої здатності потребує, в свою чергу, виробки чітких критеріїв оцінювання рівня сформованості англomовної лінгвопрагматичної компетенції майбутніх учителів англійської мови.

У вітчизняній лінгводидактиці система контролю в навчанні іншомовного спілкування визначається як багаторівнева багатокомпонентна система, в якій процес контролю передбачає моделювання мовленнєвої поведінки з урахуванням перспективної комунікативної діяльності тестованого [5]. Іншомовна професійно-комунікативна компетенція вчителя іноземної мови розглядалася І. Л. Бім, А. К. Марковою, К. О. Пореченковою, О. М. Солововою, О. Б. Тарнопольським, А. В. Щепіловою. Окремі вчені (К. С. Махмурян, Х. І. А. Мухаммад, G. Kasper, H. Widdowson) наполягають на необхідності посилення прагматичної спрямованості англomовної підготовки майбутнього фахівця. Проблеми оцінювання результативності іншомовної навчально-мовленнєвої діяльності присвячені дослідження Л. П. Клобукової, В. О. Коккоти, Т. С. Олійник, О. П. Петрашук, L. F. Bachman, B. J. Carroll, W. M. Rivers, S. J. Savignon. Втім, критерії сформованості кінцевого і проміжного рівнів сформованості англomовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови залишаються нерозробленими. Вищесказане зумовило вибір теми дослідження та склало його актуальність.

Метою статті є розробка критеріїв і відповідних показників рівнів сформованості англomовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови.

Мету формування англomовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови визначено як досягнення студентами здатності до реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин в англomовному аудиторному дискурсі [3]. Аудиторний дискурс розглядається як різновид професійного дискурсу, під яким розуміють дійсний процес комунікації, актуалізований в умовах аудиторії, що проявляє себе як в експліцитних, так і в імпліцитних комунікативних засобах міжособистісної взаємодії [4]. Останнє дозволяє детермінувати аудиторний дискурс як комунікативну репрезентацію контактного навчального спілкування “вчитель – учень”.

Процес формування англomовної лінгвопрагматичної компетенції організується як послідовне становлення її мовного, тактичного й стратегічного рівнів [3]. Критерієм сформованості мовного рівню англomовної лінгвопрагматичної компетенції виступає володіння типовою мовленнєвою дією аудиторного дискурсу, показниками якого є характер реалізації мовленнєвої дії, граматична коректність, фонетична коректність, володіння активним вокабуляром, темп мовлення.

Рівень володіння англomовною мовленнєвою дією оцінюється як високий, якщо студент здатний до здійснення в новій ситуації спілкування таких мовленнєвих дій: привернення уваги, формулювання мети діяльності, проблеми, конкретного завдання, заохочування до діяльності, вмотивування зусиль, вираження схвалення,

підтримки, засудження, поради, попередження, оцінювання діяльності, робить не більше 1-2 незначних граматичних помилок (вживання артиклів і прийменників), використовує просодичні засоби вираження модусу мовлення (емфатичний наголос, варіювання ядерного тону й темпу) при фонематичній коректності мовлення, вільно вживає активний вокабуляр при природному темпі мовлення.

Володіння мовленнєвою дією вважається достатнім при здатності студента до модифікації зразків вербалізації мовленнєвої дії, допущених 1-2 незначних граматичних помилках, фонематичній коректності, нейтральних просодичних характеристиках і природному темпі мовлення з вільним вживанням активного вокабуляру в знайомій ситуації спілкування.

Рівень володіння мовленнєвою дією оцінюється як базовий, якщо студент репродукує мовленнєві зразки, допускає до двох значних граматичних і до двох фонематичних помилок при обмеженому вживанні активного вокабуляру та уповільненому темпу мовлення в знайомій ситуації спілкування.

Комплексний критерій сформованості тактичного рівню англомовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови визначено як володіння англомовною мовленнєвою тактикою аудиторного дискурсу, що передбачає сформованість умінь коректного цілепокладання мовленнєвого акту, вибору й використання мовних і мовленнєвих засобів реалізації комунікативної інтенції, оцінювання перлюкутивного ефекту мовленнєвого акту, адаптації мовних і мовленнєвих засобів реалізації комунікативної інтенції до рівня іншомовної підготовки учнів.

Рівень володіння мовленнєвою тактикою оцінюється як високий, якщо студент здатний до власного логіко-композиційного структурування мовлення згідно комунікативної інтенції, здійснює 3-5 різних типів мовленнєвих дій, вживає непрямі іллокутивні акти, варіює модус мовленнєвої тактики згідно реакції учня при природному темпі мовлення в новій ситуації. Володіння мовленнєвою тактикою вважається достатнім при здатності до модифікації логіко-композиційної структури мовленнєвої тактики, здійсненні 3-5 типів мовленнєвих дій, модифікації непрямих іллокутивних актів, варіюванні модусу мовленнєвої тактики згідно реакції учня при природному темпі мовлення в знайомій ситуації. Рівень володіння мовленнєвою тактикою оцінюється як базовий, якщо студент репродукує логіко-композиційну структуру тактики, здійснює до 3 типів мовленнєвих дій, репродукує засоби вираження непрямих іллокутивних актів при обмеженій здатності до варіювання модусу й уповільненому темпу мовлення в знайомій ситуації спілкування.

Критерієм сформованості стратегічного рівню англомовної лінгвопрагматичної компетенції виступає володіння комунікативною стратегією міжособистісної мовленнєвої взаємодії в англомовному аудиторному дискурсі. Рівень сформованості комунікативної стратегії оцінюється як високий, якщо студент здатний до оперативного планування і логіко-композиційного структурування мовлення відповідно до власної макроінтенції, вміє варіювати мовленнєві тактики й модус мовлення залежно від реакції учня, використовує метакомунікативні сигнали в кожному мовленнєвому кроці при природному темпі мовлення в новій ситуації. Рівень сформованості комунікативної стратегії вважається достатнім при здатності студента до логіко-композиційного структурування мовлення згідно власної макроінтенції, варіювання мовленнєвих тактик і модусу мовлення, активному використанні метакомунікативних сигналів при природному темпі мовлення в знайомій ситуації. Для базового рівня характерні нечітка структурованість мовлення, обмежена гнучкість тактичних умінь, обмежене використання метакомунікативних сигналів (до трьох на протязі комунікативного акту), обмежена здатність до варіювання модусу й уповільнений темп мовлення в знайомій ситуації спілкування.

На всіх етапах формування англомовної лінгвопрагматичної компетенції майбутніх учителів англійської мови контроль результативності навчального процесу здійснюється в ході критеріального спостереження за навчально-мовленнєвою діяльністю студентів у знайомій ситуації, новій ситуації, під час професійно-рольових ігор, командного й групового обговорювання досвіду англомовного професійного спілкування.

Висновки. Запропоновані критерії та показники рівнів сформованості англомовної лінгвопрагматичної компетенції майбутніх учителів англійської мови відповідають змісту навчання англомовної професійно-мовленнєвої взаємодії в аудиторному дискурсі, організованого як послідовне оволодіння типовими мовленнєвими діями, мовленнєвими тактиками і комунікативними стратегіями аудиторного дискурсу. Об'єктивність оцінювання забезпечується відповідністю критеріїв структури змісту навчання на рівні сформованих англомовних знань, навичок і умінь студентів, сукупність яких складає комплексний феномен англомовної лінгвопрагматичної компетенції майбутніх учителів англійської мови.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Каменська І. Б. Структура англомовної лінгвопрагматичної компетенції майбутнього вчителя англійської мови / Ірина Борисівна Каменська // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія : Педагогіка і психологія : [зб. статей]. – 2012. – Вип. 35. – Ч. 2. – С. 138-143.
3. Каменська І. Б. Зміст і принципи формування здатності майбутніх учителів іноземної мови до ефективної мовленнєвої взаємодії в аудиторному дискурсі / І. Б. Каменська // Наука і освіта. – 2011. – №. 8. – С. 59-62.
4. Мухаммад Х. И. А. Прагматический компонент "взаимодействие" в аудиторном дискурсе (на материале речи преподавателя) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 "Русский язык" / Х. И. А. Мухаммад. – М., 2006. – 24 с.
5. Петрашук О. П. Теоретичні основи тестового контролю іншомовної комунікативної компетенції учнів середньої загальноосвітньої школи (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія і методика навчання: германські мови" / О. П. Петрашук ; Київськ. нац. лінгвістичн. ун-т. – К., 2000. – 38 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування = English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities / [кол. авторів : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.